

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

РЕЗНІКОВА ГАННА ІГОРІВНА

УДК 343.98:343.45

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ
ЩОДО РОЗГОЛОШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТАЄМНИЦЬ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Шепітько Валерій Юрійович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри криміналістики, академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Берназ Василь Дмитрович**, Міжнародний гуманітарний університет, завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики, член-кореспондент НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України;

кандидат юридичних наук **Полях Анатолій Михайлович**, Адміністрація Президента України, Уповноважений Президента України з питань контролю за діяльністю Служби Безпеки України, Заслужений юрист України.

Захист відбудеться « 15 » жовтня 2015 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано « 04 » вересня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інформаційна глобалізація і формування інформаційного простору в Україні поставили на порядок денний актуальне завдання – забезпечити інформаційну безпеку людини, суспільства та держави від інформаційних загроз. Незаконна діяльність з розголошення професійних таємниць спричиняє компрометування інформації з обмеженим доступом. Наслідком злочинних посягань на інформаційну безпеку людини, суспільства та держави є поява в Україні «тіньового» ринку інформації з обмеженим доступом.

Проблеми формування типової криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць на дисертаційному рівні в Україні не розглядались. Окремі кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти таємниць в Україні розглядались в кандидатських дисертаціях О. Є. Радутного (2002 р.), С. М. Логінової (2002 р.), В. Г. Лісогора (2003 р.), А. О. Шаповалової (2009 р.), Є. В. Кузьмічової (2012 р.) та ін. Вагомий внесок у дослідження різних таємниць здійснили вчені криміналісти В. Б. Вехов, В. В. Крилов, О. Є. Маслов, В. А. Мещеряков, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур та ін. Системний підхід у дослідженні злочинів щодо розголошення професійних таємниць сприяє синтезу наукових здобутків фахівців у галузі кримінального права (М. В. Карчевського, С. Н. Меркулової, А. А. Рожнова та ін.), кримінального процесу (З. В. Макарової, Г. Д. Мепарішвілі, І. Л. Петрухіна та ін.), інформаційного права (Б. А. Кормича, О. О. Кулініч, В. А. Ліпкана, А. І. Марущака та ін.).

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається тим, що злочини щодо розголошення професійних таємниць передбачають необхідність нових практичних підходів до їх розслідування, оскільки внаслідок науково-технічного прогресу та активної інформаційної глобалізації видозмінилась обстановка вчинення досліджуваних кримінально караних діянь, що спонукало злочинців переглянути способи готування, вчинення і приховування злочинних посягань, арсенал знарядь і засобів досягнення злочинної мети, а це спричинило появу нових слідів протиправних діянь. Відповідно, постає нагальна потреба у розробці типової криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, як ретроспективної інформаційної моделі та робочого інструмента у слідчій діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» Науково-дослідного інституту вивчення

проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України відповідно до плану наукових досліджень та спрямована на виконання фундаментальної теми дослідження «Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції», затвердженої постановою президії НАПРН України від 7 грудня 2011 р. № 79/9 (номер державної реєстрації УкрНТЕІ 0112U0011334). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПРН України від 17 листопада 2012 р., протокол № 9.

Мета і завдання дослідження. Подане до захисту дисертаційне дослідження має за мету на підставі загальних положень криміналістики та узагальненої слідчої і судової практики, розробити криміналістичну характеристику злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Для досягнення цієї мети перед дисертантом були поставлені такі взаємопов'язані завдання:

- вивчити професійну таємницю як явище правової дійсності, визначити її ознаки та види;
- з'ясувати особливості досудового розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць;
- розробити криміналістичну класифікацію злочинів щодо розголошення професійних таємниць за криміналістично значущими ознаками, як підґрунтя у створенні криміналістичної характеристики досліджуваної групи злочинів;
- запропонувати систему елементів, які становлять структуру криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, з'ясувати їх взаємозв'язки та залежності;
- з'ясувати можливості практичного впровадження криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць у діяльність правоохоронних органів України;
- на основі даних криміналістичної характеристики злочинів визначити типові слідчі ситуації досудового розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць;
- на підставі узагальнених даних криміналістичної характеристики злочинів і типових слідчих ситуацій досудового розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць, розробити систему типових слідчих версій у процесі розслідування названої групи злочинів.

Об'єктом дослідження є злочинна діяльність з розголошення професійних таємниць і діяльність щодо розкриття та розслідування названої групи злочинів.

Предметом дослідження є криміналістична характеристика злочинів щодо розголошення професійних таємниць.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано систему методів наукового пізнання: системно-структурний (під час визначення структурних елементів криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, їх взаємозв'язків і залежностей; для розробки системи типових версій у процесі розслідування названої групи злочинів); формально-логічний (під час визначення підстав розбудови криміналістичної класифікації досліджуваних злочинів; у процесі типізації слідчих ситуацій і слідчих версій); порівняльний (під час дослідження вітчизняного та зарубіжного законодавства; у процесі дослідження предмета, носіїв і джерел професійних таємниць); статистичний метод (у процесі узагальнення досвіду з розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць); соціологічні методи (інтерв'ювання та анкетування слідчих працівників, співробітників оперативно-розшукових підрозділів МВС і СБ України, прокурорів органів прокуратури України, працівників банківських установ і медичних закладів України).

Емпіричну базу дисертації склали: результати узагальнення за розробленими анкетами матеріалів 13 кримінальних проваджень і 24 вироків у кримінальних справах з незаконного розголошення інформації з обмеженим доступом (ст.ст. 132, 168, 163, 231, 232, 361-2, 362, 381, 387 КК України), що розглянуті судами України за 2004-2014 р.р.; узагальнення результатів розгляду 58 адміністративних і дисциплінарних проваджень 2010-2014 р.р.; узагальнення матеріалів 100 кримінальних проваджень за ст.ст. 115, 121, 152 КК України, на предмет попередження учасників кримінального провадження про недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування, згідно зі ст. 222 КПК України, ст. 387 КК України; результати анкетування та інтерв'ювання 200 слідчих працівників, співробітників оперативно-розшукових підрозділів МВС і СБ України, прокурорів органів прокуратури України; результати анкетування 100 лікарів і медичних працівників; результати анкетування 100 працівників банківських установ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в Україні на основі положень криміналістики, кримінального, кримінального процесуального та інформаційного законодавства, а також узагальнених емпіричних даних комплексно досліджено злочини щодо розголошення професійних таємниць за результатами чого запропоновано типову криміналістичну характеристику названої групи кримінальних правопорушень,

яка є ретроспективною інформаційною моделлю цих злочинів. Зокрема, в дисертації:

вперше:

- запропоновано криміналістичну класифікацію злочинів щодо розголошення професійних таємниць на підставі криміналістично значущих ознак, серед яких є предмет злочинного посягання, спосіб учинення злочину, особа злочинця;

- розроблено типову криміналістичну характеристику злочинів щодо розголошення професійних таємниць, обґрунтовано структуру та виявлено ймовірні зв'язки між її елементами: «предметом злочину», «способом злочину», «особою злочинця», «особою потерпілого (жертви) злочину», «знаряддями і засобами вчинення злочину», «типовими слідами злочину», «обстановкою, часом і місцем вчинення злочину»;

- сформульовано поняття та ознаки предмета і способу незаконного розголошення професійних таємниць;

- систематизовано дії з підготовки, вчинення та приховування злочинів щодо розголошення професійних таємниць, доведено їх взаємопов'язаність. Визначені форми незаконного розголошення професійних таємниць;

- з'ясовано, що незаконне розголошення професійних таємниць вчиняють інсайдери, виявлені їх криміналістично значущі ознаки;

- виокремлено типові слідчі ситуації досудового розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць (за ступенем інформаційної визначеності обставин учинення злочинів, наявністю або відсутністю підозрюваної особи);

- запропоновано систему типових слідчих версій у процесі розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць;

удосконалено:

- визначення поняття «професійна таємниця», як інформації з обмеженим доступом, що стала відомою або доступною представнику певної професії у зв'язку з виконанням професійних, а поряд з ними, службових або процесуальних обов'язків, незаконне розголошення чи використання якої завдає шкоди інформаційній безпеці особи, суспільства чи держави;

- класифікацію професійних таємниць за підставою різновиду здійснюваної професійної діяльності, внаслідок якої виникає таємниця;

- наукові положення щодо предмета, джерел і носіїв (матеріальних, ідеальних та електронних) професійних таємниць на підставі узагальнення та систематизації інформації з обмеженим доступом, яка захищається правовими режимами окремих таємниць;

- розуміння обстановки вчинення злочинів щодо розголошення професійних таємниць, як стану порушення інформаційної безпеки окремої професійної діяльності, систематизовано недоліки останньої;

- поділ каналів незаконного розголошення професійних таємниць (анатомо-фізіологічні та технічні), на обрання яких злочинцем впливає обстановка, предмет посягання, спосіб учинення злочину;

- положення щодо утворення типових слідів незаконного розголошення професійних таємниць (матеріальних, ідеальних, електронних) залежно від форми відображення предмета посягання в об'єктивній дійсності, обстановки вчинення злочину, обраного способу, знарядь та засобів учинення злочину;

набули подальшого розвитку:

- положення, що інформація, як явище об'єктивної дійсності, стає предметом злочинного посягання незалежно від її носіїв, унаслідок чого переглянуто зміст названої наукової категорії в криміналістиці;

- підходи до розуміння «розголошення таємниці» як будь-яких незаконних дій з доведення інформації з обмеженим доступом до відома сторонньої особи;

- положення, що стан інформаційної безпеки певної професійної діяльності порушується на рівні інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури та інформаційного поля;

- рекомендації з підготовки та проведення окремих слідчих (розшукових) дій у процесі розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертаційній роботі пропозиції та висновки можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – як основа створення системи окремих криміналістичних методик розслідування груп, підгруп, видів або підвидів злочинів щодо розголошення професійних таємниць;

- у практичній діяльності правоохоронних органів – як рекомендації для оптимізації розслідування досліджуваної групи злочинів;

- у навчальному процесі – як матеріал для підготовки підручників, навчальних посібників з курсу «Криміналістика», у навчальному процесі вищих юридичних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації апробовані на: міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми криміналістики», присвяченій 100-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора В. П. Колмакова (м. Одеса, 2013 р.); всеукраїнській конференції «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 2013 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні

питання судової експертизи та криміналістики», присвяченої 90-річчю створення ХНДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 2013 р.); V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу і криміналістики», присвяченої XX-річчю НАПрН України (м. Одеса, 2013 р.); X (позачерговий) міжнародній науково-практичній конференції «Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика» (м. Ужгород, 2014 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми організації розслідування злочинів», присвяченої 80-річчю з дня народження професора Г. Ф. Горського (м. Вороніж, 2014 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 13 наукових публікаціях – у 6 статтях, з яких 5 опубліковано у фахових виданнях України, 1 у міжнародному виданні, а також у 7 тезах доповідей та наукових повідомлень на конференціях.

Структура дисертації. Загальний обсяг дисертації складає 264 сторінки, з яких основного тексту 184 сторінок. Робота складається із вступу, двох розділів, п'яти підрозділів і шести пунктів, висновків, додатків, списку використаних джерел (279 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми, стан її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, планами та темами; визначається мета та завдання дослідження, його методологічна основа; розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх апробації.

Розділ 1 «Поняття та види професійної таємниці» містить два підрозділи, які присвячені дослідженню сутності, ознак і видів професійної таємниці. У **підрозділі 1.1 «Поняття професійної таємниці. Природа та правовий режим доступу до інформації, що становить професійну таємницю»** розглядається поняття та природа «таємниці», як явища правової дійсності, у трьох аспектах: 1) інформація з обмеженим доступом щодо якої утворились правовідносини; 2) сукупність правових норм, що регулюють правовідносини в інформаційній сфері (правовий інститут); 3) правовий режим інформації.

Професійна таємниця – це інформація з обмеженим доступом, яка стала відомою або доступною представнику певної професії у зв'язку з виконанням професійних, або поряд з ними, службових чи процесуальних обов'язків, незаконне розголошення чи використання якої завдає шкоди інформаційній

безпеці особи, суспільства чи держави. Виокремлені ознаки професійної таємниці, серед яких : 1) є інформацією з обмеженим доступом, яка була довірена або стала відома представнику певної професії; 2) особа отримує інформацію, що становить предмет професійної таємниці, на законних підставах у зв'язку з виконанням професійних, або поряд з ними службових чи процесуальних обов'язків; 3) збереження професійних таємниць є обов'язком особи, який встановлено законом; 4) незаконне розголошення таємниці спричиняє шкоду інформаційній безпеці особи, суспільства чи держави.

У підрозділі 1.2 «**Види професійних таємниць та їх характеристики**» аналізуються підстави класифікації таємниць. Автор класифікує професійні таємниці на підставі виду здійснюваної професійної діяльності, внаслідок якої або для виконання якої існує таємниця. Виокремлено професійні таємниці юридичної діяльності (нотаріальна та адвокатська таємниці, таємниця досудового розслідування, таємниця записів актів цивільного стану, таємниця нарадчої кімнати суддів, професійна таємниця судового експерта, таємниця усиновлення (удочеріння), таємниця заходів забезпечення безпеки особи); професійні таємниці господарської та фінансово-економічної діяльності (банківська, комерційна, податкова та аудиторська таємниці, таємниця фінансового моніторингу та інсайдерської інформації); таємниці професійної діяльності з надання певних послуг (лікарська таємниця, журналістська таємниця, таємниця сповіді, таємниця листування, телефонних та інших переговорів, таємниця страхування).

Розділ 2 «Типова криміналістична характеристика злочинів щодо розголошення професійних таємниць» містить два підрозділи і шість пунктів, які присвячено проблемам формування та системі елементів криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць. У підрозділі 2.1 «**Проблеми формування криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць**» усі злочини щодо розголошення професійних таємниць (ст. 132, 145, 163, 168, 209-1, 231, 232, 232-1, 381, 387, 395 КК України) пропонується об'єднати в єдину групу. На підставі криміналістично значущих ознак (предмет посягання, спосіб учинення злочину, особа злочинця) розроблено криміналістичну класифікацію злочинів щодо розголошення професійних таємниць, яка становить систему елементів (підгрупи, види, підвиди злочинів), що слугує побудові криміналістичної характеристики злочинів на груповому, видовому та підвидовому рівнях. Результатами анкетування встановлено, що 68 % слідчих працівників МВС і СБ України та прокурорів органів прокуратури України вказують на необхідність

створення криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення таємниці досудового розслідування.

З'ясовано, що досудовому розслідуванню злочинів щодо розголошення професійних таємниць властивий трудомісткий процес доказування обставин учинення кримінальних правопорушень. Результати анкетування слідчих органів МВС і СБ України та прокурорів органів прокуратури України свідчать, що 94 % респондентів у процесі розслідування цих злочинів зазнають труднощів з виявлення осіб винних у розголошенні таємниці та доказуванні обставин учиненого злочину. Респонденти до труднощів, які супроводжують процес розслідування названих злочинів відносять : встановлення особи злочинця (31 %) і способу вчинення злочину (19 %); виявлення та фіксацію слідів злочину (21 %); протидію з боку зацікавлених осіб (14 %); доступ до таємниці, її носіїв (9 %); інше (6 %).

Встановлено структуру криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, яка містить такі елементи: «предмет злочинного посягання», «спосіб злочину», «особа злочинця», «особа потерпілого (жертви)», «обстановка, час і місце вчинення злочину», «зброя і засоби вчинення злочину», «типові сліди злочину». Результати анкетування слідчих органів МВС і СБ України та прокурорів органів прокуратури України свідчать, що структура криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць має містити наступні елементи: «предмет злочинного посягання» (91 %); «спосіб злочину» (81 %); «особа злочинця» (67 %); «особа потерпілого (жертви)» (45 %); «типові сліди злочину» (34 %); зброя і засоби вчинення злочину (21 %); «обстановка та місце вчинення злочину» (13 %); «час учинення злочину» – 9 % (за умови, що 98 % вказали декілька відповідей).

Виявлено ймовірні зв'язки між елементами типової криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Доведено, що не всі елементи цієї криміналістичної характеристики злочинів набувають однакового значення відносно різних підгруп, видів і підвидів досліджуваних злочинів. Одні зв'язки можуть набувати першочергового значення, а інші відходити на другий план або бути відсутніми. Автор пояснює, що це залежить від особливостей професійної діяльності (медична, банківська, правоохоронна тощо) підчас якої розголошено таємницю, оскільки ця діяльність детермінує обстановку вчинення злочину, предмет посягання, впливає на обрання злочинцем способів підготовки, вчинення та приховування кримінально караного діяння, зброя і засобів досягнення злочинної мети, які зумовлюють появу певних слідів. У результаті анкетування слідчих працівників органів МВС і СБ України та прокурорів органів прокуратури України виявлено такі ймовірні

зв'язки між елементами криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць : 1) «особа потерпілого (жертви) злочину» – «сліди злочину» – «особа злочинця» (83 %); 2) «предмет злочину» – «особа злочинця» (81 %); 3) «спосіб злочину» – «знаряддя і засоби вчинення злочину» – «сліди злочину» – «особа злочинця» (75 %); 4) «сліди злочину» – «знаряддя і засоби вчинення злочину» – «особа злочинця» (61 %); 5) «сліди злочину» – «місце та обстановка вчинення злочину» – «особа злочинця» (37 %); 6) «спосіб злочину» – «особа злочинця» (31 %); 7) «спосіб злочину» – «сліди злочину» – «особа злочинця» (26 %); 8) «знаряддя і засоби вчинення злочину» – «сліди злочину» (16 %); 9) «сліди злочину» – «особа злочинця» (13 %); 10) «сліди злочину» – «знаряддя і засоби вчинення злочину» – 11 % (за умов, що 83 % вказали декілька відповідей).

У підрозділі 2.2 «Система ознак криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць» досліджено елементи криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць. У пункті 2.2.1 «Предмет злочинного посягання у структурі криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць» визначено, що предметом посягання у злочинах щодо розголошення професійних таємниць є інформація з обмеженим доступом, що стала відомою або доступною особі внаслідок виконання професійних, або поряд з ними, службових чи процесуальних обов'язків, неправомірно розголошення чи використання якої може завдати шкоди інформаційній безпеці особи, суспільства чи держави. Запропоновано перелік інформації з обмеженим доступом, що становить предмет окремих професійних таємниць, їх джерела та носії (матеріальні, ідеальні, електронні). Надано визначення поняття «предмет злочинного посягання» у криміналістиці як речей або інших явищ об'єктивного світу (інформація), впливаючи на які особа посягає на певні суспільні відносини.

У пункті 2.2.2 «Особа злочинця та потерпілого (жертви) у злочинах щодо розголошення професійних таємниць» доведено, що незаконне розголошення професійних таємниць вчиняють інсайдери, надано типовий портрет цих осіб. Інсайдер – це особа, яка має засновану на законі можливість ознайомлення та використання інформації з обмеженим доступом, що стала відомою або доступною внаслідок виконання нею професійних, або поряд з ними, службових чи процесуальних обов'язків і яка, відповідно до закону, зобов'язана не розголошувати цю інформацію. Виокремлено три групи інсайдерів: 1) особи, що вчинили злочини виконуючи професійні обов'язки під час здійснення незалежної професійної діяльності; 2) особи, що вчинили злочини

здійснюючи поряд із професійними й службові обов'язки; 3) особи, що вчинили злочини під час виконання процесуальних обов'язків, поряд з професійними.

Злочини щодо розголошення професійних таємниць вчиняються одноособово та у співучасті, останні характеризуються складними зв'язками між замовником інформації з обмеженим доступом, посередниками (одним, двома, або трьома і т. д.) і виконавцем злочину – інсайдером. З'ясовано, що особи, які працюють понад 5 років є обізнаними з порядком охорони інформації з обмеженим доступом, що надає певні можливості з обрання «безпечних», з погляду викриття, способів учинення злочинів. Виявлено, що вік інсайдерів, які працювали у банківських установах, коливався від 18 до 59 років, з яких неодружених осіб – 54 %, а одружених – 46 %. У 85 % випадків інсайдерства про наміри і діяльність злочинця було відомо, зокрема: співучасникам – 74 %, співробітникам – 22 %, друзям – 13 %, родичам – 9 %. З'ясовано, що інсайдери діють з корисливих та особистих мотивів (жага реваншу – 23 %, невдоволення керівництвом організації, її політикою – 15 %, жага поваги – 15 % випадків).

Потерпілими (жертвами) злочинів щодо розголошення професійних таємниць стають фізичні та юридичні особи, що залежить від виду розголошеної таємниці. Зв'язок «потерпіла особа (жертва)» – «злочинець» може набувати однозначного чи ймовірного характеру.

У пункті 2.2.3 «Способи незаконного розголошення професійних таємниць» систематизовано дії з підготовки, вчинення та приховування злочинів щодо розголошення професійних таємниць. За результатами анкетування слідчих працівників органів МВС і СБ України, прокурорів органів прокуратури України виявлено, що професійні таємниці розголошуються способами: 1) усного розголошення (40 %), зокрема: а) під час безпосереднього спілкування між особами (11 %); б) з використанням різних засобів зв'язку та мереж (19 %); в) повідомлення на радіо, телебаченні або в Інтернеті (7 %); г) інше (3 %); 2) письмового розголошення (21 %), зокрема шляхом: а) публікацій у пресі (ЗМІ), Інтернеті або інших друкованих джерелах (4 %); б) листування (електронне чи письмове) – 17 %; 3) незаконного копіювання з подальшою передачею документів, що містять таємницю (32 %); 4) надання можливості ознайомитись з матеріалами, що містять таємницю (6 %); інше – 1 %.

Незаконне розголошення професійної таємниці, як спосіб злочину, є збірним поняттям, що охоплює систему дій з підготовки до вчинення злочину (підшукування, пристосування знарядь і засобів учинення злочину; підшукування співучасників і змова на вчинення злочину; незаконне збирання, зберігання інформації), вчинення злочину (передача, розповсюдження,

оприлюднення інформації тощо), приховування злочину (знищення, маскуванню та фальсифікація слідів та ін.).

Незаконне розголошення професійної таємниці – це система дій під час спілкування (у широкому розумінні), яка передбачає незаконний обмін інформацією з обмеженим доступом, що відбувається за допомогою різних способів, знарядь і засобів (мовленнєвих, технічних тощо), внаслідок чого інформація доводиться до відома сторонніх осіб. Способами незаконного розголошення професійних таємниць є: 1) передача інформації з обмеженим доступом (надання документів, їх копій сторонній особі (з рук у руки); повідомлення сторонній особі таємниці шляхом мовленнєвого відтворення; ознайомлення з таємницею шляхом демонстрування документів; збут інформації на платній основі); 2) розповсюдження інформації колу осіб (розповсюдження документів групі осіб із використанням засобів зв'язку; оголошення інформації групі осіб (на нараді, лекціях, конференції тощо); 3) оприлюднення інформації для невизначеного кола осіб (опублікування інформації у друкованих виданнях (журналах, книгах та ін.); публічне оголошення інформації (ЗМІ, Інтернет тощо); публічний показ або демонстрація матеріалів (аудіовізуальних творів тощо); 4) порушення порядку зберігання та використання інформації з обмеженим доступом, що призвело до розголошення таємниці (неналежне зберігання або порушення правил передачі чи використання інформації). Враховуючи дані соціальної психології, названо форми розголошення таємниць (вербальне та невербальне; безпосереднє й опосередковане; пряме та непряме тощо).

У пункті 2.2.4 «Обстановка, час і місце вчинення злочинів щодо розголошення професійних таємниць» встановлено, що розголошення професійних таємниць вчиняється внаслідок недоліків із забезпечення інформаційної безпеки професійної діяльності на трьох окремих рівнях: інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, інформаційного поля. Недоліки у забезпеченні безпеки інформаційних ресурсів професійної діяльності, включають прорахунки організаційно-правового, інформаційно-аналітичного, кадрового та матеріально-технічного характеру, а також в організації конфіденційного діловодства. Недоліками конфіденційного діловодства є: відсутність визначених строків, порядку зберігання та утилізації інформації, відсутність журналу реєстрації фактів доступу до інформації чи неналежне його ведення; недостатня регламентація порядку роботи осіб з носіями інформації тощо. Виявлено, що оголошенні факти «випадкового» витоку інформації з обмеженим доступом можуть бути способом маскуванню злочину та спробою «легалізації» інформації. Попередити це можливо ретельно добираючи кадри, проводячи співбесіди, застосовуючи психологічне тестування та поліграф.

Недоліки на рівні забезпечення безпеки інформаційної інфраструктури, яка є частиною обстановки незаконного розголошення професійних таємниць, включають прорахунки у забезпеченні безпеки використання новітніх інформаційних технологій. До названих прорахунків належать: відсутність або незадовільний стан технічних засобів забезпечення безпеки інфраструктури; фрагментарність або несправність засобів захисту, технічного і програмного середовища; відсутність криптографічного захисту інформації під час її обробки в ЕОМ та комп'ютерних мережах, мережах електров'язку; відсутність диференційованого доступу осіб до інформації; недосконалість існуючого розмежування доступу; відсутність ідентифікації користувача і здійснюваних операцій з використанням комп'ютерів та їх мереж, мереж електров'язку за допомогою спеціальних паролів, ключів, магнітних карт, цифрового підпису у процесі доступу до інформаційно-телекомунікаційних систем; неналежний рівень реєстрації дій з інформацією (дати та часу, характеру дій), протиправних спроб доступу; відсутність програмного забезпечення, яке розпізнає передачу інформації незахищеними лініями зв'язку.

Виявлено, що обстановка незаконного розголошення професійних таємниць включає недоліки у забезпеченні безпеки інформаційного поля певної професійної діяльності, що виявляється у неконтрольованих потоках інформації з обмеженим доступом, яка оприлюднюється за допомогою ЗМІ.

Обґрунтовано, що час незаконного розголошення професійних таємниць характеризується в трьох аспектах: 1) момент безпосереднього розголошення таємниці (встановлений до хвилин); 2) період часу протягом якого вчиняється розголошення (декілька епізодів, які мають місце певний період часу); 3) хронологія злочину (послідовність дій зі звернення до інсайдера з проханням надати певну інформацію тощо).

Злочини щодо розголошення професійних таємниць вчиняються в матеріалізованому або електронному середовищі. Автор виокремив два типи місць вчинення злочину: 1) місця, що пов'язані із здійсненням інсайдером професійних обов'язків (місце безпосереднього опрацювання, чи зберігання інформації з обмеженим доступом тощо); 2) місце вчинення злочину не пов'язано з місцем роботи інсайдера.

У пункті 2.2.5 «Знаряддя та засоби вчинення злочинів щодо розголошення професійних таємниць» всі інформаційні канали розголошення професійних таємниць автор поділяє на два типи: анатомо-фізіологічні та технічні. Обґрунтовано, що поява новітніх інформаційних технологій видозмінила обстановку незаконного розголошення професійних таємниць, розширивши діапазон способів посягання, перелік доступних інсайдерам

знаряд і засобів учинення злочинів, що зумовило збільшення продуктивності незаконної діяльності інсайдерів, яка стала більш завуальованою для працівників правоохоронних органів України.

Доведено, що як засоби незаконного розголошення професійних таємниць, злочинці використовують: 1) копіювально-розмножувальну техніку (принтери, сканери та ін.); 2) засоби фіксації інформації (фото- та відеокамери, звукозаписувальну апаратуру); 3) носії інформації (паперові та електронно-цифрові); 4) ЕОМ і програмне забезпечення (текстові редактори, програмне забезпечення для копіювання та знищення даних, наприклад, створення «скріншота екрана»).

З'ясовано, що у процесі незаконного розголошення професійних таємниць як знаряддя вчинення злочину використовуються: 1) ЕОМ і периферійні пристрої (демонстрування таємниці за допомогою моніторів ЕОМ, ноутбуків, відтворюючі окремі фото-, аудіо- та відео- документи тощо); 2) програмне забезпечення ЕОМ (технології з передачі електронної пошти тощо); 3) мережі зв'язку (телефонний зв'язок, комп'ютерна телефонія (ІР-телефонія), радіотелефонний зв'язок, мережі стільникового зв'язку, системи стандарту Wi-Fi, локальні та глобальні комп'ютерні мережі (Інтернет), телекомунікаційні мережі (телебачення, радіо); 4) носії інформації.

У пункті 2.2.6 «Типові сліди злочинів щодо розголошення професійних таємниць» з'ясовано, що особливості обстановки вчинення злочину, предмета посягання, знаряд і засобів учинення кримінально караних діянь, обумовлюють утворення та локалізацію трьох груп слідів незаконного розголошення професійних таємниць – матеріальних, ідеальних та електронних. Типовими матеріальними слідами незаконного розголошення професійних таємниць є: матеріально-фіксовані сліди (рук, взуття тощо); предмети і речі залишені інсайдером на місці події; документи (письмові, документи-речові докази); сліди на предметах; сліди на злочинцеві; мікросліди; одорологічні сліди.

Визначено, що типовими ідеальними слідами у злочинах щодо розголошення професійних таємниць є уявні образи, залишені у пам'яті потерпілих, свідків події та співучасників злочину. Обґрунтовано, що внаслідок учинення названих злочинів утворюються дві групи ідеальних слідів, зокрема: ідеальні образи у пам'яті «сторонніх» осіб, які не є колегами інсайдера та яким відомі обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; ідеальні образи у пам'яті осіб, яким у зв'язку з виконуваною професійною, службовою чи процесуальною діяльністю відомі обставини вчиненого злочину.

Обґрунтовано, що групу типових електронних слідів незаконного розголошення професійних таємниць становлять «електронні доріжки» слідів,

які утворюються при передачі інформації через мережі зв'язку; сліди модифікації інформації (копіювання, зміни даних тощо); лог-файли (журнали роботи програм). Визначено, що електронні сліди названих злочинів залишаються в оперативних запам'ятовуючих пристроях ЕОМ та периферійного устаткування. У процесі розслідування злочинів варто звертати увагу на лог-файли, вміст кешів, короткоживучі дані ЕОМ (з'єднання, адреси, тощо), «приховані» файли.

У підрозділі 2.3 «Можливості реалізації криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць» обґрунтовано, що типова криміналістична характеристика злочинів щодо розголошення професійних таємниць є ретроспективною моделлю названої групи злочинів і становить робочий інструмент у слідчій діяльності. У результаті анкетування слідчих працівників органів МВС і СБ України та прокурорів прокуратури України виявлено, що практична значущість криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць полягає у наступному: є орієнтиром для визначення напрямів розслідування (17 %); дозволяє побудувати слідчі версії (30 %); дозволяє на підставі типових версій висунути робочі версії щодо злочинця, мотивів та обставин учиненого злочину тощо (21 %); дозволяє виявити ті обставини, яких немає у розпорядженні слідчого, але які, з огляду на раніше розслідуванні злочини, можуть мати місце (32 % опитаних).

Автором типізовано слідчі ситуації, що виникають у процесі розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць на проблемні та прості. Виокремлено шість типових слідчих ситуацій, які мають місце під час розслідування названої групи злочинів, а саме: 1) факт незаконного розголошення таємниці набув загальновідомого характеру, встановлено особу злочинця, кількість потерпілих осіб від злочину, свідків злочину; 2) факт незаконного розголошення таємниці набув загальновідомого характеру, проте невідома особа злочинця та кількість потерпілих осіб; 3) факт незаконного розголошення таємниці був виявлений під час проведення слідчих (розшукових) дій, відомий замовник або посередник, проте невідома особа інсайдера; 4) потерпіла особа виявила факт незаконного розголошення таємниці, винну особу та звернулася із заявою до правоохоронних органів; 5) потерпіла особа виявила факт незаконного розголошення таємниці та звернулася із заявою до правоохоронних органів, особа злочинця невідома; 6) має місце інша подія. Ґрунтуючись на типових слідчих ситуаціях і даних криміналістичної характеристики злочинів, запропоновано систему загальних та окремих типових версій під час розслідування незаконного розголошення професійних таємниць.

У результаті проведеного анкетування слідчих працівників органів МВС і СБ України та прокурорів органів прокуратури України встановлено, що у процесі розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць доцільно проводити такі слідчі (розшукові) дії: допит свідка (89 %) допит підозрюваного (73 %); огляд (51 %); обшук (74 %); запрошення експерта – 43 % респондентів (за умов, що 79 % осіб обрали декілька відповідей). Автор наголошує на необхідності провадження наступних слідчих (розшукових) дій: огляд місця події, речей та документів, допит свідків, підозрюваних осіб, а також одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їх показаннях, пред'явлення для впізнання осіб речей чи документів, обшук житла чи іншого володіння особи або частини житла чи іншого володіння особи, залучення судового експерта для проведення окремих судових експертиз (технічної експертизи документів, судово-почеркознавчої експертизи, фототехнічної та комп'ютерно-технічної експертизи). У результаті анкетування слідчих працівників органів МВС і СБ України та прокурорів органів прокуратури України з'ясовано, що при розслідуванні незаконного розголошення професійних таємниць доцільно проводити такі негласні (слідчі) розшукові дії: 1) втручання у приватне спілкування (63 %), серед яких на: аудіо-, відео контроль особи вказали 31 % опитаних; арешт, огляд і виїмку кореспонденції – 12 %; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж – 11 %; зняття інформації з електронних інформаційних систем – 9 %; 2) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи – 27 %; 3) спостереження за особою, річчю або місцем – 10 % респондентів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявилось у розробці типової криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, яка є ретроспективною моделлю злочинів. Головними теоретичними і прикладними результатами роботи є такі:

1. Визначено ознаки професійної таємниці: 1) є інформацією з обмеженим доступом, яка була довірена або стала відома представнику певної професії; 2) особа отримує інформацію, що становить предмет професійної таємниці на законних підставах у зв'язку з виконанням професійних, або поряд з ними службових чи процесуальних обов'язків; 3) збереження професійної таємниці є обов'язком особи, який встановлено законом; 4) незаконне розголошення таємниці спричиняє шкоду інформаційній безпеці особи,

суспільства чи держави. Встановлено, що професійна таємниця – це інформація з обмеженим доступом, яка стала відомою або доступною представнику певної професії у зв'язку з виконанням професійних, або поряд з ними, службових чи процесуальних обов'язків, незаконне розголошення чи використання якої завдає шкоди інформаційній безпеці особи, суспільства чи держави.

2. Запропоновано класифікувати професійні таємниці на підставі виду здійснюваної професійної діяльності, внаслідок якої або для виконання якої утворилась таємниця. Виокремлено професійні таємниці юридичної діяльності (нотаріальна та адвокатська таємниці, таємниця досудового розслідування, таємниця записів актів цивільного стану, таємниця нарадчої кімнати суддів, професійна таємниця судового експерта, таємниця усиновлення (удочеріння), таємниця заходів забезпечення безпеки особи); професійні таємниці господарської та фінансово-економічної діяльності (банківська, комерційна, податкова та аудиторська таємниці, таємниця фінансового моніторингу та інсайдерської інформації); таємниці професійної діяльності з надання певних послуг (лікарська та журналістська таємниці, таємниця сповіді, таємниця листування, телефонних та інших переговорів, таємниця страхування).

3. З'ясовано проблеми формування, систему елементів криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Виявлено труднощі, що впливають на ефективність розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць і зумовлюють виникнення проблемних слідчих ситуацій у процесі розслідування названої групи злочинів.

4. Встановлено криміналістично значущі ознаки (предмет злочинного посягання, спосіб учинення злочину, особа злочинця) як підстави розбудови криміналістичної класифікації злочинів щодо розголошення професійних таємниць, яка є системою елементів (підгруп, види, підвиди злочинів) і слугує формуванню криміналістичної характеристики злочинів на міжродовому, видовому та підвидовому рівнях.

5. Визначено структуру криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць, яка містить такі елементи: «предмет злочинного посягання», «спосіб злочину», «особа злочинця», «особа потерпілого (жертви)», «обстановка, час і місце вчинення злочину», «зброя і засоби вчинення злочину», «типові сліди злочину». Виявлені ймовірні зв'язки між названими елементами.

6. Сформульовано підхід до визначення поняття «предмет злочинного посягання» у злочинах щодо розголошення професійних таємниць, що становить інформацію з обмеженим доступом, якій властиві матеріальна, ідеальна та електронна форми відображення в об'єктивній дійсності. Розкрито

предмет окремих професійних таємниць, визначено можливі джерела та носії таємниць (матеріальні, ідеальні, електронні). Запропоновано визначення поняття «предмет злочинного посягання» у криміналістиці як речей або інших явищ об'єктивного світу (інформації), впливаючи на які особа посягає на певні суспільні відносини.

7. Висвітлено типовий портрет особи інсайдера. Доведено, що інсайдерам властивий особливий правовий статус, унаслідок якого інформація з обмеженим доступом стає їм відомою або доступною. Встановлено, що інсайдери, які є представниками соціономічних професій більш уразливі до впливу різних деструктивних змін (професійних деформацій), внаслідок яких вчиняються злочини.

8. Систематизовано дії з підготовки, вчинення та приховування незаконного розголошення професійних таємниць, доведено їх взаємопов'язаність. Сформульовано визначення поняття «незаконне розголошення професійної таємниці», як системи дій під час спілкування (у широкому розумінні), яка передбачає незаконний обмін інформацією з обмеженим доступом, що відбувається за допомогою різних способів, знарядь і засобів (мовленневих, технічних тощо), внаслідок чого інформація доводиться до відома сторонніх осіб. Виокремлені форми незаконного розголошення професійних таємниць.

9. З'ясовано, що незаконне розголошення професійних таємниць вчиняється в обстановці порушення стану інформаційної безпеки певної професійної діяльності на рівні інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури та інформаційного поля, яким властиве використання специфічних знарядь і засобів учинення злочинів та утворення певних груп слідів злочину (матеріальних, ідеальних, електронних).

10. Запропоновано всі інформаційні канали за якими розголошуються професійні таємниці згрупувати на анатомо-фізіологічні та технічні. На обрання інсайдером певного знаряддя чи засобу вчинення злочину впливає предмет посягання, спосіб злочину, обстановка вчинення злочину, особливості інсайдера. Встановлено, що попитом у інсайдерів у якості знарядь і засобів учинення злочинів користуються новітні інформаційні технології.

11. Поява матеріальних, ідеальних та електронних слідів незаконного розголошення професійних таємниць, які є типовими для названих злочинів, залежить від предмета посягання, знарядь і засобів учинення злочину, обстановки вчинення злочину.

12. Визначено можливості впровадження криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць у

діяльність правоохоронних органів України. Типізовано слідчі ситуації, які мають місце під час розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Розроблена система типових слідчих версій.

13. Надано наукові рекомендації з оптимізації слідчих (розшукових) дій, а саме: огляду місця події, речей та документів, допиту свідків, підозрюваних осіб, залучення судового експерта для проведення судових експертиз під час розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Резнікова Г. І. Професійна таємниця: поняття, ознаки та види / Г. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / ред. кол.: В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 280–292.

2. Резнікова Г. І. Криміналістична класифікація злочинів щодо розголошення професійних таємниць / Г. І. Резнікова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. – Вип. 13 / ред. кол. : М. Л. Цимбал та ін. – Х. : Право, 2013. – С. 177–185.

3. Резнікова Г. І. Особа злочинця у структурі криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць / Г. І. Резнікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Вип. 6. – 2013. – С. 127–131.

4. Резнікова Г. І. Сутність, види та класифікація способів розголошення професійних таємниць / Г. І. Резнікова // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-2. – С. 121–130.

5. Резнікова Г. І. Обстановка розголошення професійних таємниць як елемент криміналістичної характеристики злочинів / Г. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2014. – Вип. 27. – С. 275–287.

6. Резникова А. И. Предмет разглашения профессиональных тайн в структуре криминалистической характеристики преступлений / А. И. Резникова // Воронежские криминалистические чтения : сб. науч. труд. – Вип. 16 / под ред. О. Я. Баева. – Воронеж : Издательский дом ВГУ, 2014. – С. 163–174.

7. Reznikova H. The concept of professional secret / H. Reznikova // Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів. – Харків, 18 квітня, 2013 р. – С. 129–130.

8. Резнікова Г. І. Щодо визначення професійної таємниці судового

експерта / Г. І. Резнікова // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики : матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 90-річчю створення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (7-8 листопада 2013 р., Харків). – Х. : Право, 2013. – С. 93–94.

9. Резнікова Г. І. Проблема формування криміналістичної характеристики злочинів, що пов'язані з розголошенням професійних таємниць / Г. І. Резнікова // Сучасні проблеми криміналістики : матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В. П. Колмакова (27-28 вересня 2013 року, м. Одеса) / упоряд. : В. В. Тищенко, О. П. Вашук. – Одеса : Юридична література, 2013. – С. 259–261.

10. Резнікова Г. І. Щодо питання про предмет розголошення професійних таємниць у структурі криміналістичної характеристики злочинів / Г. І. Резнікова // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матер. V міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. XX – річчю НАПрН України (1 листопада, 2013 р. м. Одеса). – Одеса : «Фенікс», 2013. – С. 385–387.

11. Резнікова Г. І. Професійна та службова таємниці : питання визначення та співвідношення категорій / Г. І. Резнікова // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 20-ти річчю заснування Нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'яти томної монографії «Правова доктрина України», Харків, 20-21 листоп. 2013 р. – Х. : Право, 2013. – С. 959–962.

12. Резникова А. И. Использование профессиональных тайн в уголовном производстве: криминалистические и этические проблемы / А. И. Резникова // Проблемы предупреждения и расследования преступлений: прошлое и настоящее. Профессору Геннадию Федоровичу Горскому посвящается / под ред. В. А. Панюшкина; Воронежский государственный университет. – Воронеж : Издательский дом ВГУ, 2014. – С. 623–638.

13. Резникова А. И. Сохранность тайны досудебного расследования как необходимое условие противодействия организованной преступности / А. И. Резникова // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. у 2-х т. – Х. : Видавнича агенція «Апостіль», 2014. – Т. 2. – С. 69–80.

АНОТАЦІЯ

Резнікова Г. І. Криміналістична характеристика злочинів щодо розголошення професійних таємниць. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2015.

Дисертація присвячена розробці криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Виокремлено ознаки професійних таємниць. Надано визначення поняття професійна таємниця. Здійснено класифікацію професійних таємниць. Запропонована криміналістична класифікація злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Проаналізовано структуру криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць як системи взаємопов'язаних елементів. З'ясовано можливості реалізації криміналістичної характеристики злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Здійснено типізацію слідчих ситуацій у процесі розслідування злочинів щодо розголошення професійних таємниць. Розроблено систему типових версій.

Ключові слова: інформація з обмеженим доступом, таємниця, розголошення, професійна таємниця, криміналістична класифікація злочинів, криміналістична характеристика злочинів, типові версії.

АННОТАЦІЯ

Резникова А. И. Криминалистическая характеристика преступлений связанных с разглашением профессиональных тайн. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2015.

Диссертация посвящена криминалистической характеристике преступлений, связанных с разглашением профессиональных тайн. Предложены признаки и сформулировано определение понятия «профессиональная тайна». Названы виды профессиональной тайны.

Разработана криминалистическая классификация преступлений, связанных с разглашением профессиональных тайн. Определена структура криминалистической характеристики преступлений, связанных с разглашением профессиональных тайн, включающая: «предмет преступного посягательства»;

«способ преступления»; «личность преступника»; «личность потерпевшего (жертвы) преступления»; «обстановка, время и место совершения преступления»; «орудия и средства совершения преступления»; «типичные следы преступления».

Определен перечень информации с ограниченным доступом, составляющий предмет разных профессиональных тайн, их источники и носители (материальные, идеальные, электронные).

Предложен типовой портрет инсайдера. Инсайдерам присущий особый правовой статус, поскольку информация с ограниченным доступом, составляющая профессиональную тайну становится известной или доступной лицам в связи с исполнением профессиональных, а также служебных или процессуальных обязанностей.

Систематизированы действия по подготовке, совершению и сокрытию незаконного разглашения профессиональных тайн, доказана их взаимозависимость. Предложены формы незаконного разглашения профессиональной тайны. Установлено, что незаконное разглашение профессиональных тайн совершается в обстановке нарушения состояния информационной безопасности определенной профессиональной деятельности на уровне информационных ресурсов, информационной инфраструктуры и информационного поля.

Предлагается информационные каналы незаконного разглашения профессиональных тайн разграничивать на технические и анатомо-физиологические. Доказано, что на избрание инсайдером определенного орудия или средства совершения преступления, влияет предмет, способ, обстановка преступленного посягательства.

Типизированы следственные ситуации, возникающие в процессе расследования незаконного разглашения профессиональных тайн. Разработана система типовых следственных версий.

Ключевые слова: информация с ограниченным доступом, тайна, разглашение, профессиональная тайна, криминалистическая классификация преступлений, криминалистическая характеристика преступлений, типовые версии.

SUMMARY

H. I. Reznikova. Criminalistic characteristics of the crimes concerning disclosure of the professional secrets. – On rights for a manuscript. – On the rights of manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree Candidate of Legal Sciences on speciality 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; judicial expertise; operational Search Activity. – The Yaroslav Mudryi National Law University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2015.

The dissertation is devoted to the working out of the criminalistic characteristics of the crimes concerning disclosure of the professional secrets. The features of the professional secrets have been singled out. The definition of the professional secret concept has been given. The classification of the professional secrets has been fulfilled. The criminalistic classification of the crimes concerning disclosure of the professional secrets has been proposed. The structure of the criminalistic characteristics of the crimes concerning disclosure of the professional secrets as the system of the of interrelated and interdependent elements has been analyzed. The possibilities of the realization of the criminalistic characteristics of the crimes concerning disclosure of the professional secrets have been found out. The typification of the investigative situations during investigating crimes concerning disclosure of the professional secrets has been realized. The system of the standard versions has been worked out.

Keywords: information with the limited access, secret, disclosure, professional secret, criminalistic classification of the crimes, criminalistic characteristic of the crimes, typical versions.

Відповідальний за випуск
канд. юрид. наук, доц. В. В. Білоус

Підписано до друку 17.07.2015 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № ____

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77